

```
{ "@context": "https://schema.org", "@type": "ScholarlyArticle", "@id":
"https://theologygateway.info/articles/135-radulov-za-istoricheskoto-hristiansko-nasledstvo-bg",
"headline": "За историческото християнско наследство – анализи и въпроси",
"alternativeHeadline": "On the Historical Christian Heritage – Analyses and Questions",
"author": { "@type": "Person", "name": "Драгомир Радулов" }, "publisher": {
"@type": "Organization", "name": "Theology Gateway", "url":
"https://theologygateway.info" }, "datePublished": "2021-05-25", "url":
"https://theologygateway.info/articles/135-radulov-za-istoricheskoto-hristiansko-nasledstvo-bg",
"description": "This article examines the historical Christian heritage through a theological and
historical analysis of the relationship between Scripture, Church tradition, and the development
of Christian doctrine and practice. The study surveys major historical transitions, including the
fall of Constantinople, the Renaissance, the Reformation, the development of biblical textual
criticism, and the formation of Christian traditions in East and West. Particular attention is given
to the role of Church Fathers, councils, liturgical practices, ecclesiastical traditions, biblical
interpretation, and the differing approaches of Catholic, Orthodox, and Protestant communities
toward historical inheritance. The article invites theological reflection on how Christians should
evaluate inherited traditions through historical evidence, theological reasoning, and faithfulness
to Scripture.", "keywords": [ "Historical Christian Heritage", "Church Tradition",
"Scripture and Tradition", "Historical Theology", "Church Fathers", "Eastern
Christianity", "Western Christianity", "Orthodoxy", "Catholicism", "Protestant
Reformation", "Sola Scriptura", "Biblical Canon", "Textual Criticism", "Christian
History", "Ecclesiology" ], "inLanguage": "bg", "about": [ { "@type": "Thing",
"name": "Historical Theology" }, { "@type": "Thing", "name": "Ecclesiology" },
{ "@type": "Thing", "name": "Christian Tradition" }, { "@type": "Thing",
"name": "History of Christianity" } ], "mentions": [ { "@type": "Person",
"name": "Cyril and Methodius" }, { "@type": "Person", "name": "John Wycliffe"
}, { "@type": "Person", "name": "Jan Hus" }, { "@type": "Person",
"name": "Martin Luther" }, { "@type": "Person", "name": "John Calvin" }, {
"@type": "Person", "name": "Irenaeus of Lyons" }, { "@type": "Thing",
"name": "Nicene-Constantinopolitan Creed" }, { "@type": "Thing", "name":
"Biblical textual criticism" } ], "citation": "Радулов, Драгомир. За историческото
християнско наследство – анализи и въпроси.", "articleSection": "Историческо
богословие и църковна история", "learningResourceType": "Academic article",
"educationalLevel": "Higher education" } article.bg center { text-indent: 2em !important;
text-align: center !important; text-justify: inter-word !important; font-size: 1.2em; } A
```

втор: Драгомир Радулов

Abstract: Dragomir Radulov, *On the Historical Christian Heritage: Analyses and Questions*. The Theology Gateway. Sofia: 2021.

This article examines the development of Christian tradition and authority, focusing on the paradigm shift precipitated by the invention of the printing press and the subsequent Reformation. The study argues that the year 1453, marked by the fall of Constantinople and Gutenberg's biblical printing, represents a watershed moment in which the Church's relationship to Scripture underwent fundamental transformation. Through historical analysis, the author contends that the pre-Reformation Church understood the Bible as an integral component of

Holy Tradition alongside councils, patristic writings, hagiography, and ritual practices, rather than as an independent authority. The Reformation's principle of Sola Scriptura, while initially intended to purify the Church, is shown to be historically problematic, as the New Testament canon itself emerged from ecclesiastical discernment in the second century. The article identifies twelve specific practices in Orthodox and Catholic tradition (including veneration of Mary, saints, icons, infant baptism, prayers for the dead, and liturgical language) that lack explicit biblical foundation yet are not necessarily anti-biblical. The study concludes by calling for honest ecumenical dialogue in which traditional denominations provide robust historical and theological justification for these practices, and Protestant theologians remain open to re-evaluating their positions in light of historical evidence. Ultimately, the article advocates for a balanced approach that neither rejects tradition wholesale nor elevates it to equal authority with Scripture, proposing Prima Scriptura as a more historically tenable position than Sola Scriptura.

Резюме: Драгомир Радулов, *За историческото християнско наследство: Анализи и въпроси*. The Theology Gateway. София: 2021.

Настоящата статия разглежда развитието на християнската традиция и авторитет, като се фокусира върху промяната на парадигмата, предизвикана от изобретяването на печатната преса и последвалата Реформация. Изследването твърди, че 1453 година, белязана от падането на Константинопол и отпечатването на Библията от Гутенберг, представлява повратен момент, в който отношението на Църквата към Писанието претърпява фундаментална трансформация. Чрез исторически анализ авторът твърди, че предреформационната Църква е разбирала Библията като неразделна част от Свещеното Предание – наред със съборите, отците, агиографията и ритуалните практики – а не като независим авторитет. Принципът на Реформацията Sola Scriptura, макар първоначално да е бил замислен за очистване на Църквата, се оказва исторически проблематичен, тъй като самият новозаветен канон произлиза от църковното разпознаване през II век. Статията идентифицира дванадесет конкретни практики в православната и католическата традиция (включително почитанието на Мария, светците, иконите, кръщението на кърмачета, молитвите за мъртвите и литургичния език), които нямат изрична библейска основа, но не са непременно антибиблейски. Изследването завършва с призив за честен екуменически диалог, в който традиционните деноминации да предоставят убедителна историческа и богословска обосновка за тези практики, а протестантските теолози да останат отворени за преоценка на позициите си в светлината на историческите доказателства. В крайна сметка статията се застъпва за балансиран подход, който нито отхвърля традицията изцяло, нито я издига до равна с Писанието власт, като предлага Prima Scriptura като исторически по-устойчива позиция от Sola Scriptura. Keywords: Christian heritage, Sola Scriptura, Church tradition, Reformation, Gutenberg, 1453, Canon, Ecumenical dialogue, Orthodoxy, Catholicism Ключови думи: Християнско наследство, Sola Scriptura, църковна традиция, Реформация, Гутенберг, 1453, канон, екуменически диалог, православие, католицизъм Original language: Bulgarian Translation: [English](#)

Изглежда, че 1453-та е знаменателна година. Да започнем от Русия. Законният владетел по династията Рюрик, Василий II Тъмни успява след връщането на трона да убие своя ослепител и основен конкурент Дмитрий Шемяка. Това ще даде възможност на неговия син Иван III да се утвърди и впоследствие да издигне идеята за Москва –

трети Рим след сватбата си със Зоя Палеолог. Иван III ще доведе всичките си проекти до успех и през времето на своето царстване ще увеличи четири пъти територията на Русия. ¹

Константинопол пада. Една „вечна“ империя изчезва. Завладените няколко десетилетия преди това балкански народи ще загубят последната си надежда. Ще се задълбочи разломът между Католицизма и Православието, действащият в Европа Ренесанс ще бъде отложен на Балканите за 4 века. Самото Православие ще изживее криза и временно ще загуби влиянието си на главната религиозна сцена.

Австрийските князе официално получават признаване на титлата „ерцхерцог“ от Свещенната Римска империя. Така Австрия придобива особено положение, граничещо със самостоятелност. Това ще доведе до постепенното ѝ отделяне и нарастване до Австро-Унгария, до края на Първата световна война. Една Европейска и винаги прогресивна империя.

В битката при Гавере херцогът на Бургундия Филип III Добрия ще разбие опълчението на Гент и така ще отложи самостоятелността на Фландрия (Белгия) за 4 века.

Завършва 100-годишната война между Франция и Англия. Англия ще се откаже от континенталните си амбиции, ще прехвърли мощта и гения си към моретата и океаните и постепенно ще стане световна морска империя.

На фона на тези повратни исторически събития ще говорим и за едно технологично, което като мащаб идва да засенчи политическите, а именно - книгопечатането. Като знаем, че Йохан Гутенберг има към 1450 г. печатната си машина и през 1452 г. започва работата си по отпечатване на Библията, може свободно да посочим 1453 г. като годината на първите отпечатани библейски книги (делото завършва през 1455 г.).

Да се твърди, че до тези времена Църквата ² разполага с Библията свободно, ще бъде пресилено. Хартията достига Европа едва през XI век. Папирусът е рядък и трябва да се пази от влага, а пергаментът е скъп и тежък (суровината е кожа). Самите книги са тежки и неудобни за ползване. Затова преди Гутенберг масовото разпространение на Библията, както и на която и да е голяма книга, е невъзможно. Поне заради цената (вероятно една Библия е струвала колкото един голям наследствен имот). Християнството, разбира се, притежава своите Библии в големите центрове, подготовката на клира задължително включва и познаване на текста на Свещеното писание. Слабото познаване на Библията от миряните е най-вече заради историческото масово невежество (което ще започне да се преодолява мащабно едва от началото на XX век) и не непременно поради стремежа строго да се ограничи достъпът до Библията само за клира.

По време на славянската си мисия братята Кирил и Методий осъзнават важността на писания текст. Разбиването на триезичната догма и последвалият превод на Новия завет, Богослужебните книги и Стария завет полагат началото на християнизацията на славяноезичния свят. А делото им захваща корен именно благодарение на работата на учениците им в България. [3](#)

И така, до началото на Ренесанса (условно), имаме като парадигма голямата институция – Църквата, която разполага с голямата Книга. Библията е **помощното** средство, което идва да съобщи началните исторически събития за Вярата и да зададе образа на Истина. Тя се разглежда като неделима част от т.н. Църковно предание, включващо Съборите, Отците, Житията, устните предания и наследствените ритуали. Така е и до днес в традиционните християнски вероизповедания

[4](#)

. По аксиома там Църковното пространство е единно и непротиворечиво в своите съставни части. Службите се извършват по железни правила, самата Книга е винаги там, обкована със злато, и въздигната в ритуална почит. Но до книгопечатането самото физическо представяне на Библията като отделни книги и раздели (Законът – Пророците – Псалтира – Евангелието – Апостола – Посланията - Откровението) води самата тя да бъде мислена като отделни части в рамките на Преданието. По мнение на автора, въпросът за Библейския канон към това време (а може би и до днес) не е аргументиран с достатъчна строгост. А едва в началото на XVII век ще започне да се развива и Текстовият критицизъм – това е системата на йерархизиране на текстовите първоизточници по критериите за език, времеви произход, териториален произход, писмена традиция, църковна традиция, достоверност и т.н., за да може да се представи максимално базисен гръцки и еврейски текст (Гръцкият и еврейски текст критицизъм имат своите особености

[5](#)

).

Настъпилото време на Ренесанса [6](#) се характеризира със свободен поглед към света и стремеж към образованост-научност. В тази по-свободна атмосфера се обръща внимание на различната природа на верските съставляващи. Т.е. - устна част (наследствен катехизис + предавани разкази и ритуали), както и писмена. А в писмената се наблюдава стилистична разлика: един е стилът на Свещеното Писание, друг – на Отците (с различен стил и философия), друг – на Житията. Тази диференциация неминуемо води до градация, като писменото изплува по-нагоре, а най-високо в писменото пространство, естествено, застава Свещеното Писание. Друго, което способства за диференциацията е многовековният междуконфесионален диалог, особено с Исляма, който се е разглеждал като поредната християнска ерес. Тоест, на кое ще се облягаме за да доказваме верските си твърдения, и кое каква тежест има.

Трето, в Римокатолическия свят с нарастването на образоваността, посветени на Бога хора намират несъстоятелни определени папски решения и Църковни постановления. И си задават въпроса – „ако ще скъсваме с папата, на какво да разчитаме?“ И да се върнем на Гутенберг: Вече Библията става достъпна книга: има олекотен размер, достъпна е като цена и високообразованите хора започват да я превеждат на всякакви езици. Библията става налична и обзирима [7](#).

Покрай Ренесансовия интерес към изтънчената антична култура (литература – философия – живопис – скулптура) старогръцкият език се радва на повишен интерес. Оттам – и възможността да се чете Новият Завет в оригинал. Има как да се учи и староеврейски език – еврейските общини са навсякъде и в консервативността си пренасят през поколенията Свещенното си наследство. И с поглед към Библията, като самостоятелен **субект на вярата**, тя получава нов прочит в цялостното си единство на взаимотълкуване и взаимодопълване.

И оттук – **изумлението** на четящите за разликата между „Библейския свят“ и заобикалящия ги реален религиозен свят. Така, Джон Уиклиф (1330-1384, английски пред-реформатор) решава да скъса с католическата църква, като прави първия превод на Библията на английски език и основава проповедите си на простичките истини на Евангелието, като отхвърля ритуалността. Неговото дело е поето от Ян Хус и „чешките братя“. Големия гвоздей ще забие, разбира се, Мартин Лутер [8](#). Но, разглеждайки началните течения в Протестантството, виждаме като разлика как неговите пионери Лутер и Меланхтон пледират за „разчистване на наследството“ с помощта на Писанията (т.е. – да се отхвърлят църковните практики само ако противоречат на Писанията), докато при Жан Калвин (20-тина години след Лутер) вече ще срещнем „Sola scriptura“ в пълнота – да се отхвърля всичко, което не е споменато в Библията.

Но „Sola scriptura“ в буквалния смисъл „само и единствено Писанието е авторитет“ се оказва несъстоятелен подход. Не само защото от самото начало на Протестантизма болшинството [9](#) е придържа към „Prima Scriptura“ (тоест, „Писанието на първо място“, което имплицира кандидати и за другите „места“). Най-беглият анализ на книгите на Новия Завет, показва, че всяка от тях е писана с определена цел към определена аудитория, а не като духовен сговор на първоапостолите за съставяне на базов корпус на вярата. Лука казва в началото на Евангелието си: „понеже мнозина предприеха да съставят съчинение ... видях се добре и на мен ...“: „Мнозина“ тук не значи само трима (Матей-Марк-Йоан). Много разкази са се писали. И Лука не обезателно има идеята да се конфронтира с тях (да им нанесе критика и да аргументира своята гледна точка като правилна), а по-скоро – „видях се добре и на мен“, така както и на другите писатели им се е видяло добре.

И чак по-късно, вече във II век, ще има насъбрани много съчинения и ще се наложи Църквата, на основа на Катехизисния си опит, да отсее много съчинения, по строг критерий (т.н. „канонизация“) [10](#) . За да остане само това, което е било създадено да придава устойчивост на самия Катехизис, като се следва принципът – „Това може да се чете и употребява в Църковната практика“ и в никакъв случай – „Това и само това ще дефинира (предефинира) Църковната практика“.

Така историческото наследство [11](#) се споделя пълноценно само от традиционните деноминации: Католицизмът и Православието настояват за своя произход от първите Апостоли, по линия на приемствеността. Техните доктрини и традиции са представени като “развитие на Църквата през вековете”. Те представят себе си пред света като изконни носители на Християнството, техните институции като организация, пък и като сгради, са готови да внушат респект у всеки. Протестантските деноминации обикновено се представят като общества или секти, възникнали през еди-кой си век, от нищото. На тях им се отнема всякаква историчност и приемственост.

Заето с непосредствените си задачи в рамките на църквата, протестантското движение често се хваща на тази уловка и слага една черна боя на периода 325г.(Никеийския събор) – 1517г. (Лутеровите 95 тезиса) и го мисли нещо като “Вавилонския плен на църквата” [12](#) . Това е погрешно. На този период (пък и на доникейския) трябва да се гледа детайлно и с улавяне на нюансите, а не от висока панорамна позиция. Така възникването на Протестантството (което не е нищо друго, освен движение за издигането на Писанията като основен авторитет за Вярата и префилтриране на т.н. Църковно Предание) ще се осъзнае като един отдавнашен духовен процес и че Лутер, Меланхтон, Калвин и т.н. са просто звена (и може би не най-едрите) в една дълга верига.

Все пак, Реформацията има за идея не толкова на съзидаване, колкото на очистване и на възстановяване на срутено. Нека отбележим, че основните Християнски доктрини, отразени в Никео-Цариградския символ на вярата, имат пълно съвпадение в трите деноминации:

1) Спасение чрез вяра в изкупителното дело на Исус Христос, изповядване Него като Господ и Спасител.

2) Спасението като движение от греховност към святост.

3) Божието Триединство.

4) Исус Христос – 100% Бог и 100% човек.

5) Исус Христос – съдия над живи и мъртви в своето Второ идване и т.н.

Върховенството на Святото Пичнитисание – Библията се оспорва от традиционните деноминации, като се поставя като част от монолитното Църковно предание. Разумният протестантски подход към Преданието е да се разглежда като исторически изразител на Църквата, който трябва да бъде под надзора на Писанието, понеже е отворено по своя характер и подлежи на „вирусни атаки“. Тоталното отхвърляне на Преданието пък е белег за ерес: губи се ключът за тълкуване на Писанието, така то може да се тълкува единствено от някаква лингвистична позиция (винаги с претенции за пълна екзегетика), което е хазартен подход и като плод ражда ереси. А правилното тълкуване на Писанието води до пълната Християнския доктринален корпус. Това дава подход за преценяване на дореформаторската епоха.

Поглеждайки към Преданието от доминантна протестантска позиция [13](#), с цел да се усвои “изгубеното/неизполваното наследство”, в него се забелязват инфилтрации, които са трудно дефинируеми библийски (в смисъл, споменати и неочевидни в Библията).

Те **не са**

непременно

антибиблейски и без липса на библийски корен. Подходът към тяхното приемане-неприемане се основава доколко съответсват на „характера на Писанията“.

Ето примерни описатели в общ списък

[14](#)

:

1. Почитане на Божията майка:

Към Мария, освен почитането ѝ като равноапостолна и първоапостолна [15](#), започва да се насочва специфично богословско внимание:

- във Втори и Трети Вселенски Събор се отделя време за нейното битийно дефиниране като Богородица (което се приема и от болшинството протестанти), но по-късно имаме и дефиниране и атрибутиране на:

- непорочното ѝ зачатие (а някъде и цялото ѝ потекло назад до Адам)

- Приснодева [16](#)

- Небесна царица, както и за Символ на Църквата и първенстваща в небесната и земната ѝ част.

2. Почитане на светии:

Преминаване от естествената почит и стремеж за подражание към Божиите последователи и мъченици към:

- общение с тях като членове на горната (Небесната) църква

- третирането им като допълнителни посредници между Бога и човека

- притежатели на сили (енергии) и управители на житейски сфери, по аналогия с назначаван от министър-председателя министерски кабинет.

3. Почитане на икони и статуи:

Преход в отношението към изображенията от декоративната им функция (израз на

допустимо отклонение от втората Божия заповед) към:

- предмет на поклонение.

- иконни (литийни) шествия.

- задаване на собствено битие на иконите – самоизрисуване, самостоятелни пътешествия, чудотворство.

4. Кръщаване на бебета:

- заместително кръщение на бебето (чрез кръстник, (настоятел) който изповядва от името на бебето).

- кръщението не само като потвърждение на Покаянието и обръщането към Бога, но още – като приобщаване към Църквата и изкупване на Първородния грях.

5. Молитви за мъртви. Чистилище. Блуждаене на душата след смъртта.

6. Смяна на акцента при монашеството от “идете в света” към самосъзерцателно изработване на добродетели.

7. Строго деление на клир и миряни. Униформи за клира и монасите. “Отец” за обръщение и титуловане. „Светия” за титулна оценка на цялостен праведен живот.

8. Изграждане на богослужерна символика „поглед назад към Исус” (в аналогия на

Старозаветната „поглед напред към Исус“). Ритуали (кадене на тамян, обиколки, жертвоприношения-курбани, обети, строго квасен/безквасен хляб за причастие, светена вода). Индулгенции в една или друга форма.

9. Почитане на мъртви тела и техни части (“мощи”). Почитане на новозаветни реалии – Граал, частици от Кръста, дрехи и лични вещи на светии и т.н.

10. Църква = Храм (а не „събранието на вярващите“).

11. Поклоннически пътувания (пилигримство) [17](#) .

12. Използване на древен (и неразбираем за болшинството) език в Богослуженията от съображения за сакралност. (Старославянски – Русия, старобългарски – България, катаревуса – Гърция (вместо „димотики“), латински – в целия Католицизъм, Геез – Етиопия (вместо амхарски) и т.н.) [18](#) .

Този списък е отворен, при всички положения има пропуснати неща [19](#) .

Това не е критика на Протестантството към традиционните деноминации; тези неща действително не се забелязват поне на пръв поглед в Писанията, а за голяма част от тях има очевидни контрааргументи. Така че, не е правилен подход от страна на Традиционните деноминации **високомерно** (а и мързеливо?) да се отбягват анализите, разговорите и отговорите по тези въпроси. (Един вид – „Понеже така или иначе само при нас е Спасението и Истината, а ако някой е решил да не е съгласен с това, това си е за негова сметка“). Напротив, при достатъчно добро обосноваване на посочените практики ще имаме гарантирано Църковно единение. То трябва да включва:

1) Исторически анализ, кога въпросната практика е въведена. Източници.

2) Духовна обосновка, **защо** това е било нужно.

3) Какви импликации имаме от Писанията.

4) Доколко въпросната практика се разглежда като задължаваща и какви са последствията от нейното negliжиране или отричане.

Отговорите трябва да бъдат от колкото се може по-висока трибуна, а не като частни мнения.

Нека това бъде както предизвикателство за православния богослов, така и протестантският богослов да има отворена съвест при откриване на доказателства в „традиционната“ посока при собствените си изследвания, а за всички важи да избягват да подхвърлят „доказателства“, за които самите те не са уверени. Чрез един чистосърдечен труд православният богослов може да повлияе на поне милиардна Църковна общност, каквато е Протестантството, за „вкарване в правия път“, в който сам той е уверен.

Въпросното чистосърдечно отношение (без липса на зилотство-фенство [20](#) : т.е. има се предвид готовност и смелост за отстъпка от собствени схващания) може да стигне до извода, че точки 1) 2) 3) 4) не могат да бъдат разумно отговорени. Това ще изиска **преосмисляне и корекция** на вековни практики. Което не е най-лошото нещо:

Все пак, Божието слово е, което „трае до века“. Тоест – повече от всички други неща по тази земя.

Бележки:

[1](#) Борис Акунин ИРГ Том III. От Ивана III до Бориса Годунова. Между Азией и Европой; <http://iamruss.ru/ivan-iii-the-great-and-his-greatrussian-state/>

[2](#) В статията под "Църквата" се разбира обществото на вярващите християни, без оглед на конкретна деноминация

3 Няма сигурни доказателства, че именно Кирил и Методий успяват да преведат целия библейски корпус. Първата сигурна библейска компилация в славяноезичния свят е дело на Новгородския епископ Генадий (1499г.), по време на гореспоменатия цар Иван III. Той поддържа дружески взаимоотношения с Рим и там уточнява Канона на Библията (което значи, че точно 5 века от кръщението на Русия до неговите дни не се е разисквало за Канона), а сам се занимава със събиране и каталогизиране на наличните книги от манастири и църкви. Поради това, че определени книги не са намерени, направен им е бърз (некачествен) превод от латински и немски (Гутенберг!), понеже тогава гръцкият в Русия не е популярен и познат. - <https://days.pravoslavie.ru/Life/life3064.htm> ; https://azbyka.ru/otechnik/Gennadij_Novgorodskij/ ;

<http://www.pravenc.ru/text/162054.html>

4 Под „традиционни деноминации“ или вероизповедания се разбират Православието и Католицизма; с ясното съзнание, че това са две вероизповедания с разлики и че посоченият в края на статията списък е някакво обединение, като включва неща и от „двете места“

5 Kurt Aland, Barbara Aland: The Text of the New Testament: An Introduction to the Critical Editions and to the Theory and Practice of Modern Textual Criticism; Emanuel Tov: Textual Criticism of the Hebrew Bible

6 Един от моторите на Ренесанса е богатата и могъществена Венецианска република. В края на XV век тя внушава колосален респект и сред нейното население научното и художествено образование е било много по-разпространено отколкото в средата на всички други европейски нации. Търговията и промишлеността процъфтяват. Богатее даже и простолудие, защото данъците са ниски, а управлението – недеспотично. Единствено за случаите на политически престъпления през 1539 г. се назначават трима държавни инквизитори. (Wikipedia)

7 Проблемът за историческата диференциация и градация на източниците, изисква много по-задълбочен анализ. Например, интересен е въпросът защо до идеята за диференциация не стигат Кирил и Методий, двама явни Божии мъже. Едно обяснение е, че имайки образование във философия и реторика (с целия им спекулативен апарат) и още от най-ранна възраст и навлезли в борба с езичеството и Исляма, немислимо е

било за тях да поставят под съмнение даже и пред самите себе си утвърдените Църковни практики

8 Референция към списъка с 95 тезиса, който той забива на вратата на Витенбергската катедрала, както и на неумолимата му позиция да издигне Писанията като върховен авторитет на вярата, което предизвиква разцепление в католическия свят и катаклизъм в Западна Европа

9 Например https://rado76.wordpress.com/2017/11/15/reformation-conference/?fbclid=IwAR1EOgH8naFCxVmtZ0tj_wq6Yp3xu8NI2k5PzPlr6M5dQ0wpmr28R2SyC8w

10 Исторически първата канонизация принадлежи на Иринеи Лионски, живял ~130 – 202т. сл.Хр.

11 В статията под “историческо наследство” се разбират гореспоменатите маркери на Църковния опит (с изключение на книгите на Библията): **отците + житията + предавани през поколенията свидетелства и ритуали** и т.н., на които най-добрите видими изразители са историческото и систематично (догматично) богословие, трудовете на Църковните учители и утвърдените Църковни практики за Богослужение и Богопочитане

12 В едноименната книга Мартин Лутер критикува някои от Тайнствата в Католическата църква и издига идеята за „човешки наредби”, в противовес на предполагаемо Библейско аргументиране, но така под подобна критика попада всяка Църковна дейност без строго първоначално Библейско аргументиране

13 Има се предвид някаква абстрактна (виртуална) обща протестантска позиция (въз основа например, болшинство), защото самото Протестанство е трудно дефинируемо и има неясни граници. Определено то може да се мисли за наследник на Реформацията и изповядващо петте „соли”. В него обаче трудно се вмести движения като „Църква на светиите на последните дни (мормонизъм)”, „Свидетели на Йехова”, както и определени клонове на Адвентизма или на Юдеохристиянството.

14 В посочваните градации в отделните подточки може да се наблюдава растящ протестантски градиент на неприемане

15 Виж например <https://rado76.wordpress.com/2015/03/28/mary-8/#more-8676>

16 Т.е., вечното девство на Мариам: преди, по време, и след раждането на Божия Син

17 Като любопитен казус, нека кажем нещо за известния поклоннически път „Камино” в Северна Испания. Той почива на древни легенди и популяризации от съвременни белетристи. Като трети по популярност в Католическия свят поема годишно над 100 000 пътешественика (по данни от Wikipedia). Като цяло, легендата е с късен произход и влиза в противоречие с Новия Завет: Много трудно може да се приеме, че Яков Зеведеев успява в рамките на 10-тина години (от времето от рождението на Църквата) да стигне до западния край на Испания, да проповядва там Християнство, това дълго пътуване да не остави следи никъде, както после и да се завърне в Йерусалим, където да загине от ръката на цар Ирод (поредния с това име – гневът му върху Църквата е вследствие на мащабния ѝ начален успех сред езичниците – Деяния 11 глава). И после Павел (Рим 15:20-24) да говори за своята мечта да посети Испания, като продължение на честолюбивото си кредо да проповядва за Христос на места, където никой не е минавал преди него

18 Употребата на старобългарски в Българската Православна Църква е в разрез с делото на Кирил и Методий: за какво им е било притрябвало тогава да пригаждат Богослужението към говоримия славянски (български) език, след като е можело да се кара на оригиналния и възвишен гръцки. А който мирянин се интересува от съдържанието – да пита и да се самообразова. Спокойно е можело да се продължи с „Кирие, елейсон” вместо да се сменя с „Господи помилуй”. А последното приканва за осъвременяване, например с: „Господи, смили се над мене”

19 Като развитие на Църквата може да се приемат практики като:

- Календар на почит (когато дните се свързват с имена и събития);
- Стандартизирани (календарни – часослов, причастни, събитийни – раждане/кръщение/сватба/погребение) служби с четене на фиксирани текстове. Употреба на требници (детайлизирани описатели на богослуженията);

- Ограничаване на молитвите със свободен текст;
- Технологии за изработване на икони (напр. „обратна перспектива”);
- Възникване и развитие на монашеството;
- Производство, търговия и употреба на предмети на монашеското ръкоделие (кръстчета-амулети, икони, храни, лекарства, дърворезба и т.н.);
- Държавни религии;
- Изповядване само пред служител с определен ранг;
- Употреба на кръстен знак;
- Канализиране на хвалителната музика.

Всички тези елементи могат да получат историческа обосновка, някои от тях съпътстват Църквата от самото ѝ начало. Което и не пречи да бъдат подобно анализирани наред с горния списък от 12 точки.

[20](#) Тоест, предварителна нагласа да се устоява собствена позиция независимо от средствата, като противовес на добросъвестно търсене на истината, която може да се окаже и в разрез със собствените досегашни схващания